

EMBARGO

Do not publish or distribute before
Thursday 18 April 2019 at 12:00 GMT (14:00 CET)

Tarptautinė
darbo
organizacija

100
1919-2019

SAUGA IR SVEIKATA – DARBO ATEITIES PAMATAS

Parengta vadovaujantis 100 metų patirtimi

IŽANGA

Kasmet nuo nelaimingų atsitikimų darbe ir su darbu susijusių ligų miršta 2,78 mln. žmonių (iš jų 2,4 mln. atvejų yra susiję su ligomis), o dar 374 mln. darbuotojų darbe patiria nemirtingus nelaimingus atsitikimus. Be ekonominių sąnaudų, tai lemia ir nematerialią žalą, kurios neįmanoma tiksliai paskaičiuoti ir kuri yra susijusi su neišmatuojamomis žmonių kančiomis, o tokios žalos priežastimi tampa prastos darbo saugos ir sveikatos apsaugos (DSS) sąlygos. Tokia padėtis neramina ir verčia apgailestauti, nes, kaip ne kartą parodė praėjusio šimtmečio tyrimai ir praktika, iš esmės yra įmanoma išvengti šių kančių.

Psichosocialinė rizika, su darbu susijusi įtampa ir neužkrečiamosios ligos kelia vis didesnį susirūpinimą daugeliui darbuotojų visose pasaulio šalyse. Tuo pačiu metu didelė dalis darbuotojų tebesusiduria su įvairiomis su darbo sauga ir sveikata susijusiomis grėsmėmis, todėl svarbu atkreipti dėmesį į šias darbuotojų grupes darbo pasauliui nuolat keičiantis.

Žvelgdami į darbo saugos ir sveikatos apsaugos ateitį, turime įvertinti ir praėjusį amžių įvykusius pokyčius. Vadovaujantis saugaus ir sveiko darbo koncepcija, praėjusio amžiaus pirmoje pusėje buvo įkurta Tarptautinė darbo organizacija (TDO), o jos įkūrimo pagrindu tapo darbuotojų saugos ir jų sveikatos apsaugos siekis. Nors laikui bėgant TDO atsakas į DSS problemas keitėsi, su DSS susijusių priemonių priėmimas ir skatinimas ir toliau užima svarbią vietą TDO veikloje.

Šiuo metu, be pagrindinių TDO deklaracijų, yra priimta daugiau kaip 40 priemonių, susijusių su DSS.

Kitas svarbus TDO darbo aspektas yra TDO praktikos kodeksų rengimas, kuriuose pateikiamos rekomendacijos dėl DSS įvairiuose ekonomikos sektoriuose bei su konkrečiomis grėsmėmis susijusios rekomendacijos; taip pat TDO gairės dėl DSS valdymo sistemų ir darbuotojų sveikatos priežiūros rekomendacijos. Pradėjus kurti prevencijos kultūrą, buvo parengta daugybė techninių leidinių ir DSS mokymo paketų, skirtų apsaugoti ir puoselėti darbuotojų sveikatą ir saugą visame pasaulyje.

TDO priėmė daugiau kaip 40 tarptautinių darbo standartų, susijusių su darbuotojų sauga ir sveikata. Šie standartai gali būti skirstomi į:

- **SUSIJUSIUS SU KONKREČIOMIS RIZIKOMIS**
(pvz., jonizuojanti spinduliuotė, asbestas, profesiniai vėžiniai susirgimai ir cheminės medžiagos)
- **SUSIJUSIUS SU KONKREČIAIS SEKTORIAIS AR DARBO VEIKLOS ŠAKOMIS**
(pvz., žemės ūkis, statyba ir kasyba)
- **APIMANČIUS BENDRUOSIUS PRINCIPUS IR PADARINIUS**
(pvz., susijusius su DSS valdymu, Darbo inspekcija ir gerovės paslaugomis)
- **NUMATANČIUS PAGRINDINIUS DARBO SAUGOS IR SVEIKATOS APSAUGOS PRINCIPUS**
- 1981 m. Konvencija Nr. 155 dėl darbuotojų saugos ir sveikatos bei darbo aplinkos bei jos 2002 m. protokolais
- 1985 m. Konvencija Nr. 161 dėl sveikatos paslaugų darbe, ir
- 2006 m. Konvencija Nr. 187 dėl darbuotojų saugos ir sveikatos gerinimo skatinimo koncepcijos

KOKIA YRA DSS DABARTIS IR ATEITIS?

1. TECHNOLOGIJOS

Sparčiai besivystančios technologijos daro įtaką beveik kiekvienam darbo pasaulio aspektui. Skaitmeninimas, robotika ir nanotechnologijų naudojimas, be kita ko, ne tik visiškai pakeitė darbo vietą, tačiau tuo pat metu kelia ir rimtų DSS problemų. Pavyzdžiui, padidėjęs skaitmeninimas suteikė galimybę realiuoju laiku stebėti darbuotojus, kad būtų sumažinta pavojų rizika, tačiau tuo pat metu sumažėjo privatumo apsauga bei yra renkama ir įrašoma jautri asmeninė informacija.

2. DEMOGRAFIJA

Pasaulinė darbo jėga nuolat kinta. Kai kuriuose pasaulio regionuose daugėja jaunimo, o kituose gyventojai sparčiai sensta. Ir išsivysčiusiose, ir besivystančiose šalyse išlieka darbo rinkos lyčių skirtumų, o moterys dažniau dirba nestandartinėse darbo vietose ar dirba namuose. Nors namuose atliekamas darbas gali padėti darbuotojams išvengti pavojingų darbo vietų, neformalioje aplinkoje trūksta DSS kontrolės, todėl gali kilti kitų iššūkių. Sėdimą ir su pasikartojančiais veiksmais susijusį darbą dirbančios moterys vis dažniau kenčia nuo raumenų ir kaulų sistemos sutrikimų, taip pat joms kyla didesnė rizika susirgti raumenų ir kaulų sistemos ligomis, palyginti su vyrais, atliekančiais tas pačias užduotis.

3. TVARI PLĖTRA

Žmogaus sukelta klimato kaita yra pagrindinė varomoji jėga, transformuojanti darbo pasaulį. Pavyzdžiui, anglies kasybos sukelta oro tarša ne tik tiesiogiai veikia kalnakasių sveikatą, bet netiesiogiai daro įtaką ir kitų susijusių pramonės šakų darbuotojų, taip pat ir plačiosios visuomenės, sveikatai. Nors ekologiškų darbo vietų ir pramonės šakų skaičiaus didėjimas kuria mažai anglies dvideginio į aplinką išskiriančių technologijų visuomenę ir gali sumažinti pavojingo darbo apimtį tradiciniuose sektoriuose, pvz., kasyboje, ekologiškos darbo vietos taip pat gali sukelti naujų ir nežinomų pavojų, pvz., poveikio grėsmę cheminių medžiagų perdirbimo sektoriuje.

4. DARBO ORGANIZAVIMO POKYČIAI

Dėl sparčios globalizacijos, vis daugiau darbuotojų tenka dirbti pernelyg ilgą darbo valandą ar nestandartinius darbus. Globalizuotos platformų ekonomikos plėtra ištrynė liniją tarp namų ir darbo – viena vertus, tai sumažino įtampą, susijusią su kelionėmis į darbą ir padidino darbuotojų pasitikėjimą, tačiau kartu tai kuria unikalų psichosocialinį spaudimą darbuotojams, bandantiems suderinti darbo reikalavimus ir pareigas namuose.

KAIP DDS GALI PADĖTI EFEKTYVIAI SPRĘSTI POKYČIŲ KELIAMUS IŠŠŪKIUS BEI PADĖTI PASINAUDOTI GALIMYBĖMIS?

PASIRENGIMAS NAUJOMS DDS GRĖSMĖMS

Tuo metu, kai naujos technologijos, kintanti demografinė padėtis, klimato kaita ir skirtingi darbo ir darbo organizavimo modeliai keičia darbo pasaulį, dabar labiau nei bet kada anksčiau svarbu numatyti naujus su darbu susijusius saugos ir sveikatos pavojus. Rizikos numatymas yra esminis pirmasis žingsnis norint veiksmingai valdyti riziką ir kurti prevencinę DSS kultūrą nuolat kintančiame pasaulyje. Tai apima prognozes, technologijų vertinimus ir būsimus tyrimus, kurie leis nustatyti galimus su darbu susijusius saugos ir sveikatos pavojus ir imtis efektyvių prevencinių veiksmų.

DAUGIADISCIPLINIŠKUMAS DDS VALDYME

Tarpdisciplininis požiūris į DSS gali apimti tokias disciplinas kaip teisė (viešoji politika ir darbo teisė); darbo projektavimas (inžinerija, ergonomika, programinė įranga ir automatizavimas); įrankiai (technologijos, sveikatos technologijos ir jutikliai); aplinka; fizinis ir socialinis poveikis (visuomenės sveikata, mityba, fizinis aktyvumas ir demografija); žmogaus prigimtis (psichologijos sociologija ir ekonomika); medicina ir neurologija; darbo organizavimas; dizainas ir žmogiškieji ištekliai.

KOMPETENCIJOS DDS SRITYJE KŪRIMAS

Vis didėja poreikis integruoti DSS į bendrąjį lavinimą iki būsimiems darbuotojams žengiant į darbo rinką bei tęsti jų švietimą visą darbo laiką. DSS įtraukimas į bendrojo lavinimo ir profesinio mokymo programas gali padėti formuoti saugesnes ir sveikesnes ateities darbuotojų kartas. Mokymosi visą gyvenimą DSS srityje skatinimas gali padėti darbuotojams ir darbdaviams suprasti atsirandančius ir nuolatinius DSS keliamus pavojus ir prisitaikyti prie jų, taip pagerinant saugą ir sveikatą viso darbo ir asmeninio gyvenimo metu.

AKIRAČIO PLĖTIMAS – KELIAS Į VISUOMENĖS SVEIKATĄ

Darbo sauga ir sveikatos apsauga nesibaigia darbe. DSS pasekmės ir padariniai turi įtakos kiekvieno asmens bei visos visuomenės sveikatai ir gerovei apskritai. Jei pripažįstama, kad darbas yra socialinis sveikatos veiksnys, privalu daugiau dėmesio skirti DSS ir visuomenės sveikatos ryšiams, sveikatos skatinimui, kylančių psichosocialinių rizikų, psichikos sveikatos sutrikimų ir neužkrečiamųjų ligų prevencijai ir valdymui.

TARPTAUTINIAI DARBO STANDARTAI IR KITOS DSS PRIEMONĖS

Besikeičiančiame darbo pasaulyje TDO priimamos DSS priemonės išlieka labai reikalingos ir svarbios. Organizacija ne tik nuolat peržiūri konvencijas ir rekomendacijas, kad įsitikintų, jog jos yra tinkamos ir tenkina kintančius reikalavimus, bet ir būtų parengtos taip, kad išliktų aktualios naujų su DSS susijusių problemų aplinkoje. Naujausiose DSS priemonėse pabrėžiama, kad svarbu kurti nacionalinę prevencinę saugos ir sveikatos kultūrą, kurioje būtų gerbiama teisė į saugią ir sveiką darbo aplinką visais lygmenimis.

VYRIAUSYBIŲ IR SOCIALINIŲ PARTNERIŲ VAIDMENS STIPRINIMAS BEI PARTNERYSČIŲ PLĖTRA

Trišalis atstovavimas vyriausybėms, darbuotojams ir darbdaviams sudaro TDO darbo standartų ir priemonių, susijusių su DSS, pagrindą, o veiksmingas socialinis dialogas išlieka labai svarbia priemone siekiant spręsti ateities saugos ir sveikatos problemas, kurių daugelis dar nėra žinomos. Kadangi darbo vieta ir toliau keičiasi, su laiku didės ir būtinybė plėsti partnerystes bei stiprinti bendradarbiavimą su kitais veikėjais, pavyzdžiui, pilietinės visuomenės institucijomis, nevyriausybiniomis DSS organizacijomis, taip pat viešaisiais ir privačiais DSS institutais ir universitetais.

KAS MŪSŲ LAUKIA ATEITYJE?

Darbo pasaulis nesustodamas keičiasi, sukurdamas unikalių galimybių ir tuo pačiu metu keldamas naujų iššūkių.

Neįmanoma tiksliai prognozuoti, kokių technologijų atsiras ateityje, kaip jos bus integruotos į darbo pasaulį ir koks bus jų teigiamas ar neigiamas poveikis DSS. Dėl šios priežasties mūsų atsakas į dar nežinomus pokyčius turi vystytis taip, kad apimtų visus aspektus bei būtų orientuotas į žmogų, pabrėžiant mokymosi visą gyvenimą ir tęstinio įgūdžių ugdymo svarbą.

Būsimas į žmogų orientuotas DSS požiūris reikalauja pažangių investicijų į žmonių gebėjimus, suteikiant darbuotojams galimybę įgyti naujų įgūdžių ar atnaujinti esamus ir suteikti paramą tiems, kurie išgyvena pokyčius. Įtraukus DSS į asmens lavinimą ir visą gyvenimą trunkantį mokymosi procesą, darbuotojai ir darbdaviai galės prisitaikyti prie naujų, besiformuojančių ar esamų grėsmių saugai ir sveikatai bei pagerinti darbo saugos ir sveikatos apsaugos rezultatus.

2019 m. sausio mėnesį, švęsdama šimto metų sukaktį, TDO Pasaulinė komisija dėl darbo ateities paragino parengti visuotinę darbo garantiją, kurioje būtų reglamentuotos pagrindinės darbuotojų teisės, „pakankamas darbo užmokestis“, darbo valandų ribos bei užtikrinta saugi ir sveikatai nekenksminga darbo aplinka. Komisija taip pat paragino pripažinti darbo saugą ir sveikatą esminiu darbo principu ir teise.

Nors prieš akis laukia daug naujų su darbo sauga ir sveikatos apsauga susijusių iššūkių, vyriausybėms, darbdaviams ir darbuotojams bei kitoms suinteresuotosioms šalims svarbu išnaudoti visas galimybes sukurti saugią ir sveiką darbo ateitį visiems. Atėjo metas imtis veiksmų.

Darbo administracijos, Darbo inspekcijos ir darbuotojų saugos ir sveikatos skyrius (LABADMIN/OSH)
Valdymo ir trišalio bendradarbiavimo departamentas

Tarptautinis darbo biuras
Route des Morillons 4
CH-1211 Ženeva 22
Šveicarija

Tel. +41 22 799 67 15
Faks.: +41 22 799 68 78
El. paštas labadmin-osh@ilo.org
www.ilo.org/labadmin-osh